

ביאורים

בחקר הדתות עוסקים רבות בהשוואה בין הדתות השונות, ובייחוד בהשוואה בין שלוש הדתות המונותאיסטיות (המאמינות בא-ל אחד) - היהדות, הנצרות והאסלאם. ישנם אקטים דתיים ופולחניים דומים מאוד, ומעניין לחקור את ההשפעה ההדדית ביניהם. גישה מחקרית זו היא מסוכנת ומוטעית מיסודה, משום שהנחת יסוד שלה הוא שבסיס הדתות שווה. כל הדתות רוצות לעבוד את האל, ולכן הן המציאו פעולות שונות כדי לממש תשוקה זו. דבר זה יכול להוביל את האדם לחשוב שאין הבדל כל כך אם יעבוד את ה' דרך דת זו או אחרת, מכיוון שסוף כל סוף כולם מכוונים את ליבם לשמים ודרכי עבודת האל מגוונות - יש מי שעובד דרך היהדות ויש מי שהולך בדרכי הנצרות. אך אין הדבר כן, אלא ההבדל בין היהדות לבין שאר הדתות הוא הבדל מהותי.

משל לכך נוכל לראות ביחס שבין האדם לבעלי החיים. ישנם דברים משותפים רבים בין האדם לקוף, אך יש נקודה מרכזית באדם שאינה נמצאת בקוף. לאדם יש נשמת חיים שנופחה בו מריבונו של עולם, והיא אשר דוחפת אותו לכוון את כל מעשיו לאור הצדק והמוסר. זו נקודה מהותית שאינה נראית במבט שטחי, אבל היא הופכת את כל פעולות האדם לבעלות משמעות, ואת האדם לבעל שליטה והשפעה על העולם כולו. אין אדם שיוותר על צלם האלוהים שבו, על אף שסוף כל סוף הקוף דומה מאוד לאדם.

כך הדתות כולן דומות מאוד בחיצוניותן ליהדות, ומובן וצפוי שיהיו צדדים דומים שהרי חלק מהדתות נלקחו מהיהדות. בנוסף, יש פעולות שנובעות מרוח האדם הנמצאות ביסוד כל דת. אך ההבדל הגדול הוא שהיהדות 'נופחה' בגופנו וניתנה לנו מאת ריבונו של עולם, לעומת שאר הדתות שהן חיקוי חיוור וניסוי אנושי עלוב לעבוד את האלוהים לאור תפיסת העולם של האדם. היהדות היא דרך החיים הטבעית שהקב"ה מסר לנו, כדי שנדע איך לעבוד אותו ואיך לחיות חיים אלוהיים. לעומת זאת, הדתות האחרות הן תוספת של אקטים פולחניים על חייו של האדם. זהו הבדל מהותי: היהדות אינה פולחן דתי אלא דרך חיים. לכן עם ישראל מסר את נפשו על דתו - מכיוון שהבין בעומק נפשו שבה טמונה הצלחת חייו.

הרחבות

• נשמת האומה כוללת הכל

ולעולם יעמד על גורלו. למרות כל ההשוואות שניתן לערוך בין ישראל לעמים - ישראל שונים משאר האומות. במקום אחר כותב הרב קוק שאם לא נעמוד על הנקודה המייחדת אותנו משאר האומות, נחטא לתפקידנו: "טעות יסודית היא החזרה מכל היתרון שלנו, החדלון מההכרה של 'אתה בחרתנו' [תפילת עמידה לג' רגלים, ר"ה ויו"כ]. לא רק משונים אנחנו מכל העמים, משונים ונבדלים בחיים הסטוריים מצוינים, שאין דוגמתם בכל עם ולשון, כי אם גם מעולים וגדולים מאד מכל עם. אם נדע את גדולתנו אז יודעים אנו את עצמנו, ואם נשכח את גדלנו אנו שוכחים את עצמנו, ועם שישכח את עצמו בודאי הוא קטן ושפל" [אורות התחיה ה].

הרב קוק מלמדנו שחטא זה של שכחת העצמיות הינו חטא יסודי וכולל. הוא נכון בחיי כל אדם ונכון גם לגבי המציאות כולה: "כשמסיחים דעה מלהסתכל בתוכיות החיים הפנימיים של עצמו, הכל נעשה מעורבב ומסופק. והתשובה הראשית, שהיא מאירה את המחשכים מיד, היא שישוב האדם אל עצמו, אל שורש נשמתו, ומיד ישוב אל האלוהים... וילך ויצעד הלאה מעלה מעלה בקדושה ובטהרה. ודבר זה נוהג בין באיש יחידי, בין בעם שלם, בין בכל האנושיות, בין בתקון כל ההויה כולה, שקלקולה בא תמיד ממה שהיא שוכחת את עצמה" [אורות התשובה טו, י].

שאלות לדיון

האם הקושיות איתם מתמודדים בפסקה היו קיימות תמיד? האם היו תקופות בהן היה קל יותר לתפוס את ההבדל בין ישראל לעמים?

הרב קוק מתאר בכמה הזדמנויות שונות מדוע אין התגליות המודרניות סותרות את האמונה. כיצד הוא מיישם זאת בפסקה זו?

ייחוד היהדות
למרות הפרטים
השונים לדתות

כְּשֹׁחֲשִׁיבִים על-דבר האדם ושאר בעלי-החיים נוכל לרשם רשימה שלמה של השויות^ו, שהאדם וכל החיים שוים הם, ומכל-מקום אחר כל ההשויות כִּלְן אֲנִי רוֹאִים, שאותה הנקדה^ז, שבה תלוי היתרון של האדם על הבהמה, היא חובקת בקרבה את כל מעלת האדם^ח, והאדם לא יוכל ולא יחפץ להחליפה בעד כל הון, ויִסְבֵּל בְּאֵהָבָה יסורים רבים רק כְּדִי שֶׁלֹא לִהְיוֹת מְאָבֵד אֶת סִגְלַת הָאָדָם^ט המיחדה שלו.

הַהִבְדֵּל שבין דת ישראל ליתר הדתות, אִפְלוֹ אוֹתָן שֶׁהֵן בְּאוֹת^י מהשפעתה, הוא גם-כן כְּכֹה.

הַמִּזְוִינֹת שֶׁל דְּמוּיִים אֲנִי יְכוּלִים לְמַצֵּא בִּינֵיהֶן, וְאִיךְ אֶפְשֶׁר שֶׁלֹא יִמְצְאוּ הַדְּמוּיִים, אִפְלוֹ אִם לֹא הָיוּ הֵן נִלְקָחוֹת בִּיסוּדָן^כ מִמֶּנָּה. הֲלֹא רוּחַ הָאָדָם יֵשׁ בּוֹ שְׁוִי כְּלָלִי^{כא}, בְּכֹמָה צְדָדִים, אֶף-עַל-פִּי שֶׁיֵּשׁ הַבְּדֵל מִיָּחַד בֵּין אִישִׁים, וְקַל וְחֹמֶר בֵּין קְבוּצִים וְלְאָמִים, מְכַל-מְקוֹם צֵד הַשָּׁוָה אֲיִנּוּ בְּטֵל מְעֻשׂוֹת פְּעֻלָּתוֹ. וּבִיחֹשׁ לְהַדְתוֹת שֶׁבָּאוּ אַחֵר מִתֵּן תוֹרָה וְהוֹפְעֵת יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם, וְקַל וְחֹמֶר אוֹתָן שֶׁבִּיחֹד נִמְשְׁכוּ מִכְּתָה שֶׁל תוֹרַת יִשְׂרָאֵל, וְדַאי מִכְרַחִים דְּמוּיִים רְבִים לְהִיֹּת בִּינֵיהֶן.

וְהַדְּמוּיִים הַלְלוּ, עִם כָּל הַפְּרָטִים הַמְרַבִּים שֶׁבָּהֶם, לֹא יִכְחִידוּ אֶת הַנְּקֻדָּה הַתּוֹכִיחִית^{כב} הַמְבַדֵּל אוֹתָן, וְכָל הַמַּהוּת הַנְּשִׁמָּתִית מְקַפְּלֵת הִיא לֹא בְּהַדְּמוּיִים כִּי-אִם בְּאוֹתָהּ הַנְּקֻדָּה הַמְבַדֵּלֵת, שֶׁהִיא נוֹתֵנָת נְשִׁמָּה מִיָּחַד גַּם בְּהַפְּרָטִים שֶׁל הַנְּקֻדּוֹת הַדּוּמוּת, עַד שֶׁהַדְּמִיּוֹן הַזֶּה רַק דְּמִיּוֹן חִיצוֹנִי, אֲבָל הַפְּנִים מְשֻׁנָּה הִיא תְּכֵלֶת הַשְּׁנִי, וְלֹא יוֹכֵל לֹא יִרְצֶה יִשְׂרָאֵל מְעוֹלָם לְאֵבֵד אֶת נְקֻדַּת הַנְּשִׁמָּה בְּשִׁבִיל עֲטִים שֶׁל הַפְּרָטִים הַמְשֻׁוּים, לְעוֹלָם יַעֲמֹד עַל גּוֹרְלוֹ^{כג}, הֵן עִם לְבָדָד יִשְׁכַּן וּבְגוּיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב.

(אורות ישראל ה, ט)

הַשְּׁוִיּוֹת - דברים שבהם האדם ובעלי החיים שווים כמו אכילה ושתייה. **אוֹתָהּ הַנְּקֻדָּה** - השכלית, התבונית. **כָּל מְעֻלַת הָאָדָם** - גם הצדדים שנראים חיצוניים שווים לאדם ולבעלי חיים מקבלים משמעות שונה לגמרי מכח המהות המייחדת את האדם. **סִגְלַת הָאָדָם** - התכונה המיוחדת ומייחדת את האדם. **אוֹתָן שֶׁהֵן בְּאוֹת** - כדוגמת הנצרות שהושפעה מהיהדות והתנ"ך. **נִלְקָחוֹת בִּיסוּדָן** - מושפעות מן היהדות. **שְׁוִי כְּלָלִי וְכוּ'** - ישנן תכונות אנושיות המשותפות לכל בני האדם, שאיפה הדתית והצימאון לה' הוא משותף, ולכן הכרחי שיהיו צדדי דמיון בין הדתות השונות ליהדות. **הַתּוֹכִיחִית** - הפנימית. **וְגוֹרְלוֹ** - תפקידו המיועד לו.

